

הרב יהודה הלוי עמיהי

גנבים גויים במחסן יין

שאלה

בעל מושב הכין יין בחביות, כיסה אותן בבד וקשר את הבד בחוט תיל המקיף את החביות. החביות הונחו במחסן. לבעל המושב יש פועלים גויים (נוצרים). באחת הפעמים נכנסו הפועלים למחסן ללא רשות הבעלים, וכאשר בעל המחסן גילה זאת, הוא כעס עליהם מאוד וגירשם. הם טענו שחפשו שם חוט חשמל. בעל המחסן שם לב שנעלם לו חוט חשמל אחר (שידוע לו שהיה מונח בעבר במחסן), ועל כן חשש שמא כבר נכנסו למחסן פעם ולקחו חוט חשמל, ואולי גם הסירו את הכיסוי מעל החבית ושתו יין. השאלה העומדת בפנינו היא אם יש לחוש משום יין נסך.

א. האם גנבים עושים יין נסך

ברור שבעל הבית לא השכיר לגויים את המחסן ואין להם רשות להיכנס לשם, ואם כן דינם כגנבים הבאים לבית ישראל, והשאלה אם גנב עושה יין נסך. וזו לשון ה'בית יוסף' (סי' קכט):

כתב הריב"ש בתשובה (סימן תכד) על גנבים שנכנסו למרתף ושברו מהחביות ונמצאת חבית אחת מלאה סתומה בלוח עץ וקני שומר שעליה כאשר היתה מקדם, והשיב שאותה חבית מותרת בשתיה שהרי זה כבולשת שנכנסה לעיר (ע"ב) שאף בשעת שלום סתומות מותרות. ואע"פ שיש מי שכתב דדוקא בסתומות במגופה של טיט אבל בפקק של עץ כפתוחות דמו דאורחא דמילתא להחזיר הפקק, בנדון זה שהיה שם קנה שומר נראה דהוי ליה כסתומה במגופה של טיט דכולי האי לא טרחי להחזיר כל זה.

היסוד הראשון בתשובת הריב"ש הוא שנחלקו הראשונים האם חבית סתומה היא דווקא כשהסתימה עשויה מטיט ונטילתה שוברת את הטיט, אבל פקק עץ - דינו כפתוח, או שמא גם חבית הפקוקה בעץ נחשבת כסתומה, כיוון שאין החיילים הבאים לכבוש יכולים להתעסק בסגירת החביות, ועל כן חזקה שלא נגעו בחביות אלו. על פי יסוד זה כתב הריב"ש שחבית שיש טרחא לסתום אותה - דינה כחבית סתומה, אפילו שאיננה של טיט. עוד הוסיף הריב"ש:

ועוד שאף אם נדין אותה כפתוחה - מותרת, כיון שאין ידוע שנגעו בה דגנבי כבולשת בשעת מלחמה דמו דבין פתוחות בין סתומות מותרות, ועובדא דהנהו גנבי דפתחו חבייתא טובא דאמרינן התם דאם אין רוב גנבים ישראל - אסור, היינו

בודאי פתחו חבייתא כגון שהיו סתומות ונמצאו פתוחות, אבל אם מתחלה היו פתוחות מותרות. וכל שכן בנדון זה שרוב גנבי העיר ישמעאלים שאין לחוש לספק מגען אבל היין הנשאר בשולי החביות השבורות שבוודאי נגעו בו - בזה אין ספק שהוא אסור בשתיה עכ"ל.

ה'בית יוסף' הביא את המשך דברי הריב"ש שאפילו אם אנו מסבירים שחביות אלו פתוחות כי הסגירה לא הייתה בטיט, כיוון שהדין הוא ש'הבולשת' (להלן החיילים) הבאה לעיר בשעת מלחמה - אין להם זמן לנסך, **לכן אפילו יין בחבית פתוחה - לא נאסר, אלא אם כן ראינו שינוי בחבית שהייתה סגורה ונפתחה**, אבל בלא שינוי כנ"ל - הרי זו מותרת. ה'בית יוסף' הביא שכך סובר גם המרדכי:

וכן כתב המרדכי בפרק רבי ישמעאל (סי' תתמו דף מג ע"ד) בשם רבינו תם על גנבים שנכנסו וגנבו ממון והיה שם יין בחביות ובקופות לפנייהם דאין לחוש שמא נסכו שהרי לא באו אלא לגנוב ממון ולא היה להם פנאי לנסך, כדאמרינן הווא פולמוסא דאתא לנהרדעא פתחו חביות טובא ואמרינן אדעתא דממון פתחו. כנגד שיטה זו, המתרת במקרה של גנבים אם החביות היו פתוחות ונשארו פתוחות כדין בולשת בשעת מלחמה, הביא ה'בית יוסף' את דברי הרמב"ן:

ובתשובות להרמב"ן סימן קע"ו גנבים שנכנסו לבית ויש בו חביות פתוחות ורוב העיר גוים אם באותו בית שהיין בו נכנסו - אסור, לפי שזה ספק מגע הוא וכל החביות הפתוחות אסורות, כמו שנכנסו לגנוב כך גונבים ושותים. ולא דמי לבולשת דמתיראים הם ואין פנאי לנסך אבל גנבים שאין אדם מרגיש בהם שותים ומנסכים. אבל אם נסתפקו אם נכנסו באותו בית מותרות וזה ספק ביאה נראה דקיימא לן בהא דאינה אלא מדרבנן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור עכ"ל.

לפי דברי הרמב"ן, מכיוון שהגנבים באים לגנוב בהיחבא - אין דינם כ'בולשת', מכיוון שרק חיילים מפחדים לנסך בגלל המלחמה, אבל גנבים רגילים אינם מפחדים. לכן אם גנבים נכנסו למחסן היין - הוא אסור מדין יין נסך. אולם גם לדעת הרמב"ן, אם אין ידיעה ברורה שהגנבים הגויים נכנסו למקום החביות - היין מותר. לעומת זאת, כאמור, לדעת הריב"ש גם אם ברור שהגנבים נכנסו למחסן - היין מותר, אלא אם כן ניכר שינוי בחביות היין, כגון שנפתחו חביות יין שהיו סגורות.

ב. דעת ה'שלחן ערוך'

ה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' קכט סעי' יא) כתב:

גנבים שנכנסו למרתף ופתחו חביות יין, אם רוב גנבי העיר עובדי כוכבים, אסור. ואם רובן ישראל, מותר. ואם רובן ישמעאלים, אסור בשתיה ומותר בהנאה.

והרמ"א (שם) הוסיף:

וכל זה מירי שראינו רעותא, כגון שהיו תחלה סתומות ונפתחו, אבל אם היו סתומות, ונמצאו סתומות, או שהיו כולם פתוחות ולא נמצא בהם רעותא, הכל שרי (בב"י ריב"ש סי' תכ"ד ומרדכי ואגודה וראב"ן), דסתם גנב אינו לוקח יין. ואם היה

במקצתן רעותא, ונפתחו האחרים שאין אנו רואים בהן רעותא, הכל שרי (בב"י ומרדכי ס"פ ר"י תשובת מוהר"ם).

ה'שלחן ערוך' כתב שאם הגנבים בוודאי היו במרתף היין ופתחו חביות יין, במקרה זה אנו חוששים שמא עשו יין נסך, אבל אם לא ראינו את הגויים במקום החביות, אין לנו לחוש שמא באו והיו במקום החביות. והרמ"א הוסיף שדברי ה'שלחן ערוך' הם כשראינו שיש שינוי בחבית, אבל כשראינו ריעותא וכגון שהיו כולן פתוחות ונשארו פתוחות אין לאסור, אפילו שראינו את הגויים במחסן, כיוון שהם גנבים אין דעתם פנויה לנסך יין.

הרמ"א כתב 'וכל זה מיירי שראינו ריעותא' - כלומר הרמ"א אינו חולק על ה'שלחן ערוך' אלא מעמיד את ה'שלחן ערוך' במקום שיש ריעותא. אולם גם מלשון השו"ע "ופתחו חביות" משמע שרק כשראינו פתיחת חביות אנו חוששים, אבל במקום שאין ריעותא בחביות אין לחוש במקרה של גנבה. וכן כתב ב'בית דינו של שלמה'¹ שדעת ה'שלחן ערוך' היא כדעת הריב"ש וכפי שהובא ברמ"א, שאם אין ריעותא בחבית אין לחוש שהגנבים אסרו את היין, ואפילו אם הייתה החבית פתוחה. כך נראה גם בביאור הגר"א,² ובתשובות 'שבות יעקב';³ ובשו"ת 'יד יוסף'⁴ הוסיף להתיר במקרה של גנבים שחדרו למחסן שבו יין פתוח והם לא ידעו שיש יין במחסן.

ג. להלכה

בנידון דידן אסור לפועלים להיכנס למחסן היין, אלא שהם נכנסו בגנבה ונתפסו בגנבתם. כיוון שנראה שהם באו לגנוב ממון ולא יין, ואין כל שינוי בחבית - נראה שיש להתיר את היין. כמו כן אין לחשוש שמא אותם גנבים באו פעם נוספת, וכפי שכתב הרמב"ן בפירוש.

1. שו"ת בית דינו של שלמה, יו"ד סוף סי' יב.
2. ביאור הגר"א, לשו"ע יו"ד סי' שכט ס"ק ל, לג.
3. שו"ת שבות יעקב, ח"ב סי' עב.
4. שו"ת יד יוסף, יו"ד סי' סב.